

*Шевченко Л. О.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов економічного факультету**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЦИКЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА ВТІЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕМОЦІЙНОЇ АТАКИ В ІСПАНСЬКИХ ПОСТМОДЕРНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. У статті досліджено причини широкого поширення циклізації в поетичному просторі другої половини ХХ століття, яка стає втіленням комунікативної стратегії емоційної атаки та динамічним феноменом естетичного вираження авторської інтенції.

Ключові слова: комунікативна стратегія, цикл, архетипна функція, вербальна репрезентація.

Постановка проблеми. Комунікативний підхід настільки актуальний у сучасній мовознавчій науці, що є, на наш погляд, необхідним компонентом лінгвістичного дослідження. У полі пильної уваги лінгвіста повинен перебувати не тільки сам текст як об'єктивна лінгвістична даність, але і його комунікативні характеристики: автор і читач, що стоять за текстом, комунікативні стратегії, мета й перспектива тексту, особливості комунікативної ситуації.

Ми виходимо з положення про те, що в повідомленні актуалізуються «різноманітні аспекти концептуальної організації знань», що задіяні в процесах породження та розуміння думки [1, с. 10]. Описуючи повідомлення в цьому ракурсі, ми маємо можливість застосувати до його дослідження власне лінгвістичну «технологію» з урахуванням таких параметрів, які дозволяють інтерпретувати інформацію через аналіз мовної семантики різних одиниць тексту. Цей аналіз був би свідомо неповним без звертання до когнітивних категорій, оскільки за значеннями слів «стоять тісно пов'язані з ними когнітивні структури – сутності, які можна описати на одній зі спеціально розроблених мов представлення знань» [2, с. 14]. Такі когнітивні сутності дозволяють дослідити ситуативно-тематичне розгортання думки автора в рамках комунікативної ситуації, що володіє соціальною значимістю [3, с. 184], прогнозувати інтерпретацію тексту з урахуванням його інтересів, поглядів, точок зору, інтенції та цілепокладання. Таким чином, тип поведінки адресанта в ситуації спілкування, що «обумовлений та співвіднесений з планом досягнення комунікативних цілей у рамках типового фреймового сценарію функціонально-семантичних репрезентацій» [4, с. 103], можна визначити як комунікативну стратегію.

Постановка завдання. Аналіз комунікативних стратегій включає вивчення мовленнєвих форм реалізації певних комунікативних інтенцій, що втілюються в тій чи іншій послідовності комунікативних актів. Ч. Фернандо відзначав велику роль досвіду людини у визначенні поняття комунікативної стратегії як «складної когнітивної моделі узагальнення минулого досвіду, що включає особистісні, локальні, діяльнісні та інші параметри, організовані у свідомості та пам'яті певним чином» [5, с. 110–

111]. А. Вежбицька велику увагу приділяє цінностям та нормам комунікативної культури етносу, до якого належать комуніканти, а також ситуативним, енциклопедичним, референтним знанням, тобто їхнім картинам світу [6]. У цьому дослідженні ми розглядаємо циклізацію як форму втілення комунікативної стратегії емоційної атаки, характерну для художнього дискурсу другої половини ХХ століття.

Об'єднання творів у ряди, послідовності, групи було характерно для мистецтва споконвічно або, інакше кажучи, завжди втілювало органічну рису існування мистецтва. На наш погляд, феномену циклізації не притаманні ні часові, ані культурні межі – він властивий всім національним культурам та історичним епохам розвитку літератури. Однак в історії культури існують періоди часу та різновиди мистецтва, коли цикл здобуває найбільшого поширення, як, наприклад, в епоху неокласичної художності, яка представлена художньою творчістю ХХ століття. Причин поширення цього явища в іспанській поезії й у культурі ХХ століття може бути декілька.

1) Цикл виконує об'єднувальну функцію: він допомагає утримати художні твори від розпаду, зв'язуючи воедино різні тексти в період руйнування традиційних форм цілісності, що ми можемо спостерігати в другій половині ХХ століття. Так розвивається циклічність художнього мислення, коли поет формує задум і вибудовує твір у межах ширшого контексту з декількох творів, намагаючись усвідомити сучасну, чим далі – складнішу реальність. Поет другої половини ХХ століття має специфічне світовідчуття й оцінку місця та ролі людини в оточуючій її дійсності. Тому на рівні організації поетичного тексту (або складеного з декількох текстів поетичного простору), він виявляє певний світоглядний комплекс емоційно прикрашених уявлень (у більшості випадків негативних). І це зрозуміло, оскільки світ постає як хаос, неусвідомлений та непізнаваний. Поет намагається по-новому осмислити реальність, позбавити свідомість від тотальності й дати новий «когнітивний пат терн» оцінно-сміслового універсуму, залучаючи естетичний, моральний, релігійний, езотеричний типи досвіду. Митець вслуховується в тихий шепіт міфологічних персонажів, відмовляється чути гучні голоси, які чують всі, та через наближення (інтимізацію) біблійних і міфологічних сюжетів прагне по-новому поставити актуальні питання сьогодення. Однак картина світобачення сучасного митця істотно відрізняється від класичної: нова міфологія є скоріше зворотнім шляхом від Порядку до Анархії, ніж від Хаосу до Космосу, як це було

репрезентовано в міфології, що підтверджується циклом поезій Л. Гомеса де Аранди:

*Después de larga guerra, al fin triunfantes,
se yerguen los titanes coronados
de sombra;
el cinturón, cordón trenzado
de antigua rebelión, de un no gigante [1, c. 161]*

*Caen los malos, los buenos,
caen también los mejores,
pues el Crónida celoso
no quiere más esplendores
que las albas de su Olimpo [1, c. 163]*

*Dicen los cantos antiguos
Mas dicen las sagas antiguas,
que han de volver los Titanes...
haciendo la guerra a ultranza... [1, c. 164]*

*y no sé si todo es cierto,
pero si sé ciertamente,
que se acercan malos tiempos [1, c. 164].*

2) Цикл виконує архетипну функцію: у періоди криз, коли ставляться під сумнів існуючі уявлення про твір мистецтва, реалізується процес повернення мистецтва до першоджерел, до глибинних проявів людської культури – до архетипів, які лежать в основі загальнолюдської символіки сновидінь, міфів, художніх творів. Цикл пов'язаний із символами колеса, спіралі, ланцюга, кола, кільця, кулі, сфери, змії, що кусає свій хвіст, загальне значення яких може бути зведене до декількох основних декодувань:

єдність, неподільність, цілісність; вічна повторюваність і круговий характер усього сущого:

*De ayer hace hoy,
de ahora levanta, atrevida,
**Amaneceres, mediodías, tardes,
noches, amaneceres, mediodías,
pasados y mañanas [2, c. 669]***

*la ronda plateada,
a rueda inexorable, la distancia,
**ayer y hoy confunden
sin sentido [2, c. 328].***

Ці приклади втілюють уявлення про повторюваність, взаємозалежність і взаємопов'язаність світобудови на рівні вербальних репрезентацій – *amaneceres, mediodías, tardes, noches, amaneceres...*

– походження всього сущого з єдиного джерела, від однієї першооснови і можливе повернення всього сущого до тієї ж першооснови:

*Diriase que todo pasa y vuelve,
que **Dios teje y desteje la existencia.**
Oh duro abrazo **siempre repetido**
contra la amarga, inexorable **rueda**
que en su girar perenne lleva y trae
dichas, amores, esperanzas, penas,
**repitiendo la vida al que la vive,
repitiendo el deseo al que desea [2, c. 329]***

– ідея неподільності множинних явищ, континуального комунікативного процесу як форми існування численних феноменів:

*Pudiera ser que ahora viese yo
por vez definitiva la ordenada
sucesión de las cosas
de este mundo [2, c. 461].*

*El centro es como un círculo,
como un ti vivo de pintados
caballos [2, c. 464].*

На основі архетипів розвиваються міфи як архаїчні, так і сучасні: колесо Фортуни, циклічний розвиток світобудови в багатьох міфологіях, коло міфів, пов'язаних з божеством, що вмирає і воскресає, міфологічне значення кільця, персня як знака влади. Цикл тому так і стійкий як композиційна форма, що ґрунтується на таких архетипах і міфах, які складаються в міфотектоніку циклу, а іноді переломлюються в мотиви на смислового рівні циклу (міф про нитку Аріадни):

*La vida me adelanta un mensajero
delgado. **Pone cada
cosa viva en el aire su existencia
como invisibles alas
A ciegos avanzamos
y el olor es un hilo
de Ariadna que nos lleva de la mano
fuera del laberinto [2, c. 208].***

Так, сучасне циклічне поетичне мислення охоче повертається до міфологічних образів у пошуках нової символізації, втілюючись у найархаїчніших міфологічних образах.

3) Цикл – комунікативна подія з реалізацією естетичної функції. Поширеність циклізації в сучасній поезії полягає в тому, що цикл є творенням комунікативної або гіперкомунікативної події, полілогізування, з одного боку, поетичних текстів, а з іншого боку – поетів. Будучи дискурсивною надструктурою, цикл стає втіленням процесів діалогу й комунікації на рівні архітектоніки поетичного простору. Слід зазначити, що цикл може реалізуватися як комунікативна подія при збігу читацького рецептивного й авторського інтенціонального векторів, а для такого збігу істотне значення має очевидність циклічного характеру певного поетичного твору або тематики. Цикл є динамічним естетичним феноменом, оскільки читацька свідомість актуалізує в ньому всі нові циклотвірні зв'язки, але сприйняття циклу як художньої надструктури відбувається в читацькій свідомості тільки при наявності читацької циклосприймаючої готовності, а така готовність активізується в сучасну епоху, коли цикл стає домінуючою формою художнього вираження. В іспанській поезії можемо спостерігати явище циклізованого полілогу поетів на тему Іспанії, для якого виявляється характерним висловлювання протилежних думок щодо власної країни:

*Del ensueño y la pena,
de los ojos cerrados, de los labios
por donde el aire suena España, España,*

*me naces hija y madre más hermosa,
más dolorida y honda... [2, с. 122].
Oh mi España de peluca y de tomate
Matricúlame de muerto en la alcaldía
y celebra un carnaval de escapularios
ese día noche alba o madrugada [2, с. 313].*

*España del corazón:
más paisaje que suceso,
más deseo que razón [2, с. 118].*

*Somos bárbaros, sencillos.
Somos a muerte lo ibero
que aún nunca logró mostrarse puro,
entero y verdadero [2, с. 194].*

Висновки. Широке поширення циклізації в сучасну епоху пов'язане з тим, що цикл стає однією з найбільш адекватних форм буття художнього твору, композиційною формою, що великою мірою відповідає глибинним процесам, які протікають у природі мистецтва у ХХ столітті, і моделлю реалізації цих процесів. Цикл стає втіленням режимів полілогу в комунікації на рівні архітекtonіки поетичного простору. У другій половині ХХ століття стратегія емоційної атаки реалізується як комунікативна подія циклічного характеру відносно певного поетичного тексту або тематики. Вона стає динамічним феноменом естетичного вираження, оскільки свідомість читача актуалізує все нові циклотвірні зв'язки сучасної поезії.

Таким чином, поетичне мислення митця другої половини ХХ століття носить креативний характер, що спричинює модифікацію та деформацію когнітивних процесів у свідомості поета і виражається у створенні нової естетичності та емотивності іспанських постмодерних поетичних текстів, які вимагають глибшого дослідження з точки зору лінгвокогнітивного підходу.

Література:

1. Герасимов В.И., Петров В.В. На пути к когнитивной модели языка // Новое в зарубежной лингвистике: Когнитивные аспек-

ты языка. Вып. XXIII. – М., 1988.

2. Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Постулаты когнитивной семантики // Изв. АН. Серия лит-ры и языка. – Т. 56. – № 1, 1997.
3. Третьякова В.С. Сценарии речевого поведения и речевой жанр // Русский язык: история, диалекты, современность. – М., 1999.
4. Романов А.А. Системный анализ регулятивных средств диалогического общения. – М.: Ин-т языкознания АН СССР, 1988.
5. Fernando C. Idioms and Idiomaticity. – Oxford: Univ. Press, 1996.
6. Wierzbicka A. Cross-Cultural: The Semantics of Human Interaction. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1991.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Luis Gómez de Aranda «L'amour courtois y otros poemas». Universidad Nacional Lingüística de Kiev, 2003. – 274 p.
2. Antología de la poesía española del siglo XX. Edición de José Paulino Ayuso. Madrid, Editorial Castalia, S.A., 1998. – 700 p.

Шевченко Л. А. Циклизация как форма воплощения коммуникативной стратегии эмоциональной атаки в испанских поэтических текстах эпохи постмодернизма

Аннотация. В статье рассматриваются причины широкого распространения циклизации в поэтическом пространстве второй половины ХХ столетия, которая стала воплощением коммуникативной стратегии эмоциональной атаки и динамическим феноменом эстетического выражения авторской интенции.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия, цикл, архетипная функция, вербальная репрезентация.

Shevchenko L. Cyclicity as the representative form of the communicative strategy of the emotional impact in Spanish postmodern poetic texts

Summary. The article marks a case for causes of cyclicity wide spreading in Spanish poetic postmodern texts which represents the communicative strategy of the emotional impact and the dynamic phenomenon of the aesthetic expression of the author's intention.

Key words: communicative strategy, cycle, archetypic function, verbal representation.